

Ochrana přírody

KULÉROVÁ PŘÍLOHA ročník 80 číslo 2 2025

ZPRÁVY / AKTUALITY / OZNÁMENÍ

Tisková zpráva AOPK ČR

Ceny za významné počiny v ochraně přírody už posedmé. Putují na Vysočinu a do Moravského krasu

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) již sedmým rokem oceňuje jednotlivce, spolky a organizace, které se významně podílejí na ochraně přírody a krajiny v Česku. Letošními laureáty jsou spolek Mokřady z.s.¹ a Leoš Štefka². Ocenění jim předali ministr životního prostředí Petr Hladík, ředitel AOPK ČR František Pelc a emeritní děkan Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity Vladimír Bejček³.

„Návrat vody do naší krajiny je mimořádně důležitý. V minulosti se kvůli napřimování toků zkrátila délka říční sítě o 30 %, byla odvodněna více než čtvrtina zemědělského půdního fondu, prameniště protkaly tisíce kilometrů trubek.

¹ V kategorii Počin získal Cenu AOPK ČR zapsaný spolek Mokřady. Funguje od roku 2011 a zaměřuje se na zadržování vody v krajině, podporu biodiverzity a ochranu ohrožených druhů, zejména obojživelníků. Působí především na Vysočině. K nejvýznamnějším projektům patří obnova mokřadů v údolí potoka Hloučely u Okluk, revitalizace Lesnovských mokřadů nebo vytvoření mokřadní učebny Skalka u Jihlavy. Mokřady z.s. nezapomínají ani na osvětu – to dokazuje i jejich webová stránka, která se stala cenným informačním zdrojem pro širokou veřejnost.

² V kategorii Osobnost byl oceněn Leoš Štefka. Většinu své profesní kariéry strávil na Správě chráněné krajinné oblasti Moravský kras. Mezi jeho největší úspěchy patří prosazení vyloučení motorové dopravy z krasových kaňonů Pustého a Suchého žlebu. V posledních letech se aktivně podílel například na nové zonaci CHKO a významně se zasloužil i na zatravnění polí v okolí závrtů na Ostrovské krasové plošině. To brání průsakům hnojiv a biocidů do podzemí. Jeho devizou byly vždy dobré vztahy v regionu, kde spolupracoval se starosty i hospodáři. Významnou měrou přispěl k vybudování Domu přírody Moravského krasu, kde je aktivním členem správní rady.

Předání Ceny AOPK ČR spolku Mokřady. Foto archiv AOPK ČR

Jsem proto rád, že jedním z oceněných je spolek Mokřady, který se zaměřuje právě na zadržování vody v krajině, říká ministr životního prostředí Petr Hladík.

„Těší mne, že jsem mohl předat ocenění za celoživotní práci Leoši Štefkovi. Díky jeho korektním vztahům se starosty i hospodáři se například podařilo před několika lety rozšířit CHKO Moravský kras a zatravnit okolí závrtů na krasové plošině. To brání průsakům pesticidů a hnojiv do podzemí. A ani v pozdějším věku moc neodpočívá a své dlouholeté zkušenosti využívá ve správní radě Domu přírody

Moravského krasu. Díky!“ komentuje udílení Ceny František Pelc, ředitel AOPK ČR.

Ceny byly uděleny na konferenci Zelená infrastruktura, kterou společně pořádaly Česká zemědělská univerzita v Praze a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ta přinesla pro odborníky, územní plánovače i zástupce veřejné správy řadu poznatků o tom, k čemu zelená infrastruktura slouží, jak ji evidovat, rozvíjet a kde získat finance. V pořadí se jednalo už o jedináctou společnou konferenci, které se zaměřují vždy na vybrané problémy naší přírody a krajiny. Záznam bude stejně jako u předchozích

³ Cena AOPK ČR se letos udílela posedmé. V roce 2019 získalo ocenění Arcibiskupství pražské za šetrné lesní hospodaření na Rožmítalsku a manželé Burešovi za celoživotní přínos pro ochranu a výzkum přírody v Jeseníkách. V roce 2020 to byla firma ZEMSPOL za šetrné zemědělské hospodaření v Moravském krasu a Petr Moucha za celoživotní práci pro ochranu lesů. V roce 2021 si ocenění odneslo Povodí Moravy za některé revitalizační a renaturační projekty v povodí řek Moravy a Dyje, v kategorii Osobnost byly oceněny dvě výjimečné ženy – Jarmila Kubíková a Dana Bartošová. Ve čtvrtém ročníku získal cenu Pivovar Radegast za reklamní spot s motivem pastevce a vlka a za podporu projektů, které se zaměřují na zadržování vody v krajině a péči o beskydské louky. Cenu v kategorii Osobnost si odnesl za celoživotní práci profesor Karel Šťastný. V roce 2023 byli oceněni Tomáš Vrška a Školní lesní podnik Křtiny, v kategorii Osobnost Bedřich Moldan, v roce 2024 dlouholetý starosta Vrchlabí a senátor Jan Sobotka a trojice filamfů – Jan Hošek, Jiří Petr a Marian Polák. Nominace do dalšího ročníku může do konce června.

ročníků k dispozici na YT kanále AOPK ČR, https://www.youtube.com/@aopk_cr ■

Tisková zpráva AOPK ČR

Ochránci přírody zmapují do konce roku 26 tisíc km vodních toků, zapojit se může každý

To, v jakém stavu jsou naše řeky a potoky, zjišťuje tým odborníků z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Získané údaje o výpustích, příčných překážkách, nevhodném opevnění či zatrubnění koryt i o jiných problémech se ukládají do databáze. Ta bude podkladem pro plánování vhodné péče o naše vodní toky i jejich blízké okolí. Mapování se může zúčastnit každý, kdo si stáhne aplikaci HydroMAP. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ji spustila při příležitosti Světového dne mokřadů, který připadá na neděli 2. února.

Mapování je součástí projektu Pasportizace vodních toků, který je unikátní svým širokým záběrem. „Získáme ucelený přehled, v jakém stavu jsou naše potoky a řeky. Aktuálně jich máme zmapováno 10 729 km, na konci projektu to bude 26 tisíc km. To je asi čtvrtina všech vodních toků v České republice. Zajímají nás všechny potenciálně problematické prvky v korytech nebo v jejich blízkosti. K dnešnímu dni díky projektu evidujeme 8 287 výpustí, které mohou být rizikem kvůli znečištění a téměř 17,5 tisíc umělých příčných překážek, které brání rybám a dalším vodním živočichům v migraci. Zmapováno máme také skoro 10 tisíc mostů a mostků, které jsou špatně prostupné pro zvířata žijící v blízkosti vody, například pro vydry,“ říká Kateřina Kujanová z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

„Do mapování vodních toků se může zapojit každý, kdo má chuť přispět. Na procházce stačí pomocí aplikace HydroMAP zaznamenat jeden ze sedmi problémů a odeslat jej do databáze. Mohou se ale také hlásit úseky řek, které by zasluhovaly další ochranu. Za každý takový záznam budeme moc rádi,“ vysvětluje Kateřina Kujanová. Informace o aplikaci, návod i popis toho, na co se při mapování zaměřit, je přehledně k dispozici na této storymapě.

„Poslední roky se soustředíme na projekty, jejichž cílem je návrat vody do naší krajiny. V minulosti se kvůli napřimování toků zkrátila délka říční sítě o 30 %, nyní se snažíme potoky a řeky vracet do původních koryt, rozvolňovat

je a zpomalovat odtok vody. Od projektu Pasportizace vodních toků si slibujeme, že přinese nejen komplexní data o stavu naší říční sítě, ale zejména ucelený návrh obnovy toků. Budeme vědět, kde se nemá obnovovat regulovaný úsek či vodní překážka, která již ztratila účel, či kde je potřeba provést revitalizaci toku,“ vysvětluje Pavel Pešout z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

„Péče o vodní toky a mokřady je jedním z pilířů ochrany přírody a krajiny. A databáze problematických míst, která vznikne díky projektu Pasportizace vodních toků, je důležitým východiskem pro to, aby naše práce byla efektivní a do krajiny se vracela nejen voda, ale i život,“ uzavírá František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Světový den mokřadů připomíná, proč je potřeba bažiny, slatiny, rašeliniště, pobřežní pásma rybníků, lužní lesy, nivy řek, mrtvá ramena, tůňe, zaplavané louky či prameniště chránit. Na seznam mezinárodně významných mokřadů je zapsáno 14 míst z České republiky. Světový den mokřadů s datem 2. února je vzpomínkou na sjednání mezinárodní úmluvy na ochranu mokřadů, která byla podepsána v iránském Ramsaru před 53 lety. ■

Golfové hřiště ve Vinoři: Když věda spolupracuje s praxí

V českém prostředí je golf často vnímán jako elitní sport, což může vést k negativním postojům vzhledem k využití pozemků a zdrojů. S nárůstem dostupnějších hřišť a s větším důrazem na ekologii se tento pohled pomalu mění. Golfové hřiště ve Vinoři představuje unikátní příklad, kdy došlo k propojení vědy a praxe.

Od roku 2022 tým Ústavu výzkumu globální změny AV ČR (CzechGlobe) realizuje projekt Golf Vinoř Citizen Science. Jeho cílem je zapojit veřejnost do debaty o využití tohoto rozsáhlého území, hledat kompromis mezi developery, golfisty, samosprávou a místními obyvateli a zvýšit povědomí o možných ekologických přínosech. Projekt se snaží nejen rozšířit povědomí o občanské vědě, ale také posílit dialog mezi vědou a veřejností.

Vinořský golf má rozlohu přes 100 ha a svou rozlohou je srovnatelný s pražským parkem Stromovkou. Od roku 2017, kdy byly stavební práce na hřišti zastaveny, se zde vytvořila nová divočina, která poskytuje prostor pro rozvoj biodiverzity. Tato oblast se stala klíčovým bodem

pro místní obyvatele během pandemie, kdy byl tlak na přístup k přírodě vysoký.

Za uplynulé dva roky tým projektu vypracoval 8 odborných studií a uspořádal dotazníkové šetření s 500 účastníky z Vinoře a okolí. Dále byla uspořádána panelová diskuze, na které se podíleli odborníci z hydrologie, ekologie, ornitologie a krajinné architektury. Výstupy studií a další informace o projektu jsou dostupné na webu: mpt.link/golfvinoř.

Hlavními environmentálními tématy jsou biodiverzita a prostupnost území. Místní obyvatelé oceňují volný průchod lokalitou, který je však nyní omezen z důvodu bezpečnosti. Diskuse probíhají o možnostech zpřístupnění areálu a jeho ekologického managementu, včetně šetrného přístupu k údržbě travnatých ploch.

Projekt *Golf Vinoř Citizen Science* skončil v roce 2024. Během něj jsme dospěli k několika zásadním zjištěním:

1. Biodiverzita a přístupnost území: Studie ukázaly, že lokalita vinořského golfu představuje významné přírodní útočiště pro místní faunu a flóru. Současně byla identifikována potřeba vyvážit ekologickou hodnotu území s jeho využitím pro rekreační účely, což zahrnuje mimo jiné i zlepšení prostupnosti areálu.

2. Zapojení veřejnosti: Prostřednictvím dotazníkového šetření a panelové diskuze bylo zjištěno, že veřejnost má zájem o zachování přírodní hodnoty území a zároveň o jeho dostupnost. Tento proces posílil vzájemnou komunikaci mezi developery, vědci a místními obyvateli.

3. Udržitelný management: Výsledky naznačují, že zavedení udržitelných postupů péče, jako je minimalizace chemických vstupů a podpora přirozených biotopů, může podpořit jak ekologické, tak i rekreační funkce území.

Projekt potvrdil, že občanská věda a participativní přístup mohou být efektivními nástroji při hledání udržitelných řešení v konfliktních oblastech. Tato zkušenost může sloužit jako inspirace pro podobné iniciativy nejen v České republice, ale i v mezinárodním kontextu.

Díky projektu se podařilo propojit developera, vědce, veřejnost a místní samosprávu, což vytváří prostor pro konstruktivní diskusi o budoucnosti této lokality.

Letecký pohled na golfové hřiště ve Vinoň. Foto David Stella

Poděkování

Děkujeme všem, kteří se zapojili do našeho výzkumu, ať už vyplněním dotazníku, nebo odbornými studii. Projekt je financován Strategii AV ČR pro období 2021–2023. ■

David Stella

Plochy vysetých bylin a remízky podporují výskyt netopýrů v zemědělské krajině

Současné působení vícera činitelů na určitý subjekt nebo proces označované jako synergický efekt může vést k tomu, že se jejich dopad jen nesčítá, ale násobí a v některých případech dokonce umocňuje. Pokud jde o péči o přírodní a krajinné dědictví, opakovaně popsany souběh vlivu rozpadu, poškozování, ničení a ztráty původních biotopů a změn podnebí působí velmi výrazně na druhovou rozmanitost a integritu zasažených ekosystémů. Naopak synergickému efektu terénních ochranných zásahů badatelé až dosud příliš pozornosti nevěnovali.

Realizace pouze jediného agroenvironmentálního opatření může snížit jeho prospěšnost, protože druhy často vyžadují řadu vzájemně se doplňujících zdrojů, zejména v jednotvárné a strukturálně chudé krajině. Franziska Peterová z Univerzity Kristiána Albrechta v Kielu se snažila se svými kolegy zjistit, nakolik působí současná přítomnost polí osetých planě

rostoucími rostlinami a remízky na výskyt netopýrů (*Conserv. Sci. Pract.*, 7, e13275, 2025).

V nejsevernější německé spolkové zemi, Šlesvicku-Holštýnsku, zabírá zemědělská krajina 70 % její rozlohy. Na každém z 12 vybraných polí osetých planě rostoucími rostlinami, na nichž není dovoleno používat agrochemikálie, výzkumníci zvolili dvě zkušební plochy, přičemž jedna hraničila s remízky, zatímco druhou lemoval lán s plodinami. Velikost polí kolísala v rozmezí 2,5–11,7 hektarů, takže byla

Remízky mohou v zemědělsky využívané krajině zvyšovat výskyt netopýrů. Foto Jan Plesník

dostatečná na to, aby si na nich netopýři hledali potravu. Ekologové současně zjistili, aby se obě párové lokality nelišily druhovou bohatostí, tedy počtem druhů planě rostoucích rostlin, ani pokryvností vegetace.

Aktivitu netopýrů tým Peterové zjišťoval pomocí detektorů umístěných na zkušebních plochách ve vzdálenosti 5 m od okraje pole osetého bylinami ve výšce 2–2,5 m, čímž se omezil zvukový šum vytvářený vegetací. Výskyt zmiňovaných aktivně létajících savců byl zaznamenáván dvě noci v červnu, červenci a srpnu, a to od západu slunce do rozednění. Aby nebyli započítáváni netopýři na lokalitě se vyskytující náhodou a aby mohli být lépe zařazeni do druhu, ekologové brali v úvahu pouze jedince, kteří se ozvali nejméně třikrát.

Monitorování hmyzu prováděli vědci pomocí Malaiseho pastí sloužících k chytání letících hmyzu a umístěných u každého detektoru tak, aby se jejich spodek dotýkal vegetace. Přemýšlivý švédský entomolog René Malaise si v roce 1937 povšiml, že většina hmyzích druhů chycených v síti se snaží se dostat do horního rohu směrem za světlem. Rozhodl se proto využít pozitivní fototaxe většiny skupin létavého hmyzu a zkonstruoval past, kde v nejsvětlejší a zároveň vyvýšeném rohu bývá umístěna sběrná nádoba a hmyz do tohoto bodu instinktivně sám poleze. Sběr hmyzu probíhal ve stejné době jako sledování netopýrů.

Němečtí badatelé zjistili během výzkumu celkem 18 367 přeletů netopýrů. Nejčastěji byl

Zebra Böhmova vytváří často početná stáda bez pevných sociálních vazeb mezi jeho příslušníky. Foto Jan Plesník

Příslušníci smečky lvů společně loví a pečují o mláďata, což zvyšuje přežití a zdatnost jednotlivých zvířat. Foto Jan Plesník

zaznamenán netopýr hvízdavý (*Pipistrellus pipistrellus*), netopýr rezavý (*Nyctalus noctua*) a netopýr nejmenší (*Pipistrellus pygmaeus*). Netopýři rodu *Myotis* a *Plecotus* a netopýr parkový (*Pipistrellus nathusii*) se v zemědělské krajině Šlesvicka-Holštýnska objevovali jen vzácně. Četnost výskytu netopýra stromového (*Nyctalus leisleri*), netopýra večerního (*Eptesicus*

serotinus) a netopýra pestrého (*Vespertilio murinus*) se pohybovala mezi oběma uvedenými skupinami.

Plných 92 % z 5 385 jedinců hmyzu chycených do pastí představovali dvoukřídlí (Diptera), následovaní motýly (Lepidoptera) a síťokřídlými (Neuroptera).

Výzkum odhalil, že zejména na začátku a uprostřed léta netopýři viditelně upřednostňovali ekoton, tedy rozhraní mezi polem osetým bylinami a remízem. Přitom ani hmyz jako celek uvedené prostředí nepreferoval: totéž platilo i pro můry. Jak aktivita, tak početnost hmyzu se ale zvyšovaly s rostoucí vzdáleností lokality od lesa.

Současné působení ploch osetých planě rostoucími rostlinami a remízků podporovalo výskyt netopýrů vyhledávajících jak okraje biotopů, tak otevřený prostor. Autoři proto doporučují uvedené zjištění využít při utváření zemědělsky využívané krajiny mj. prostřednictvím agroenvironmentálních, resp. agroenvironmentálně-klimatických opatření. ■

Jan Plesník

Život ve skupině přináší zvířatům nesporné výhody

Societa, jako je stádo, smečka či hejno, nabízí volně žijícím živočichům řadu přínosů: od společné obrany proti predátorům přes sdílení rozmanitých zdrojů až po společnou péči o mláďata. Na druhou stranu sociální způsob existence může zvyšovat mezi jedinci konkurenci (kompetici). Jak se ale skupinový život projevuje v délce života či rozmnožování těchto živočichů?

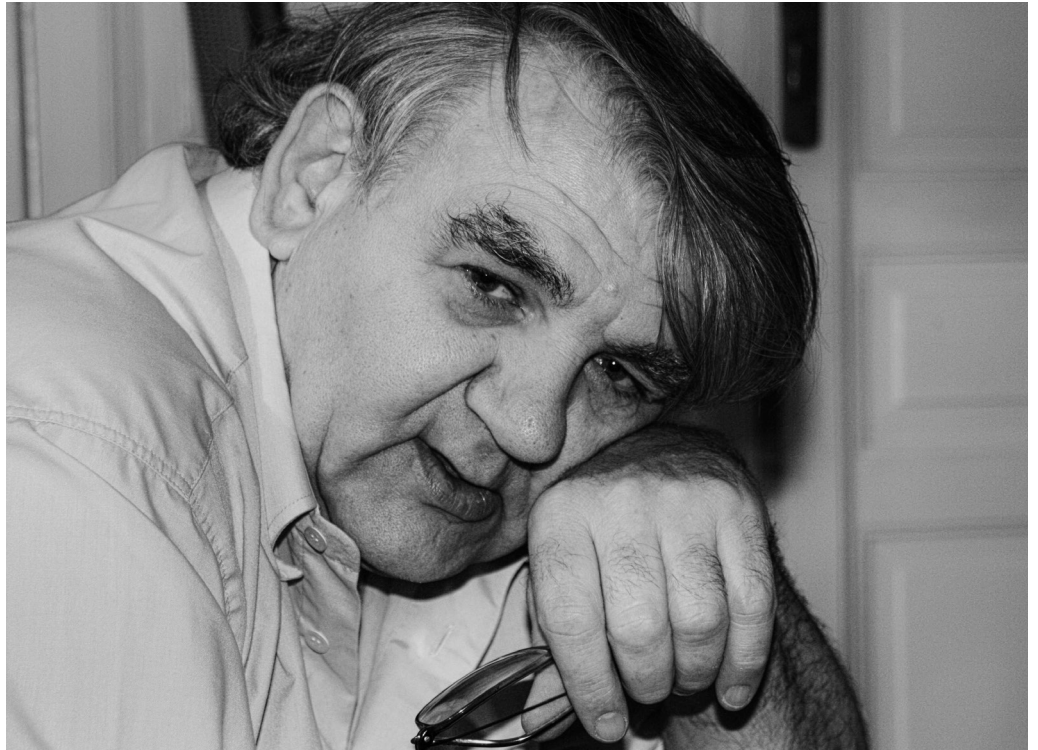
Zatím nejrozsáhlejší a současně nejpropracovanější příspěvek hledající smysluplnou odpověď na výše uvedenou otázku předložil Roberto Salguero-Gómez působící na známé Oxfordské univerzitě (*Phil. Trans. R. Soc. B*, 379, 20220459, 2024). Analyzovaný vzorek je vskutku úctyhodný: zahrnuje údaje o 152 druzích volně žijících živočichů, od medúzovců (Scyphozoa) po člověka. Celkem se jednalo o 3 488 maticových populačních modelů ze 429 různých studií. Autor shromáždil dostupné údaje o demografických charakteristikách všech analyzovaných taxonů ve specifických podmínkách prostředí. Badatele zajímal kupř. průměrný věk jedinců schopných rozmnožování, počet potomků připadajících na jedince během jeho života, věk dosažení pohlavní dospělosti, míra přežívání, růst nebo celková doba, během níž je jedinec schopný rozmnožování.

Salguero-Gómez rozdělil volně žijící živočichy podle jejich sociality do pěti typů. Samotářské druhy tráví čas s výjimkou doby páření o samotě: patří mezi ně kupř. tygr (*Panthera tigris*),

gepard (*Acinonyx jubatus*) nebo některé včely samotářky. Jak napovídá již samotný název další kategorie, sdružující se zvířata sice žijí v societách, ale nevytvářejí v nich mezi sebou žádné sociální vazby. Na mysl máme např. stáda zeber, pakoňů nebo hejna ptáků. Jiní opeřenci spadají mezi kolektivní živočichy, kteří sice žijí vzájemně v těsné blízkosti a často sdílejí domovské okrsky, ale nespolečně pracují při rozmnožování a výchově mláďat. Jako vhodný příklad studie uvádí severoamerickou jiříčku modrolesklou (*Progne subis*), dosahující velikosti až 20 centimetrů. Koloniální druhy se také vyskytují blízko sebe a vždy se dělí o společný prostor. Za všechny jmenujme alespoň koloniálně hnízdící opeřence, některé druhy blanokřídlého hmyzu nebo korálnatce budující korálové útesy. Poslední kategorii představují sociální taxony, jež nejenže trvale žijí v těsné blízkosti, ale vytvářejí stabilní organizovaná společenství vyznačující se nadřazeností a podřízeností jejich jednotlivých příslušníků a rozmanitými formami spolupráce. Zastupuje ji zejména eusociální hmyz, jako je včela medonosná (*Apis mellifera*) nebo mravencovití (Formicidae): jedinci v kolonii spolupracují na výchově potomků a ochraně hnízda, kolonie se skládá z rozmnožujících se a nepohlavních (pracujících) příslušníků a z alespoň dvou generací jedinců. Do zmiňovaného krajního typu skupinového uspořádání se ale řadí také slon africký (*Loxodonta africana*), většina primátů, delfínovití (Delphinidae) nebo surikaty (*Suricata suricatta*).

Na rozdíl od předcházejících výzkumů nahlížel britský ekolog na rozsah zapojení jednotlivých zvířat do skupinového života od samotářsky existujících taxonů až po hmyzí stát, fungující jako superorganismus, v němž se individuální jedinci více podobají buňkám jednoho těla než individualitám, jako na kontinuum. Protože při rozboru údajů uplatnil propracované statistické postupy, mohl brát v úvahu současně jak míru vzájemných vazeb mezi jednotlivými zvířaty, tak stabilitu societ v různém prostředí.

Jedním z výstupů analýzy se stal poznatek, že se sociální chování vyvinulo v rozdílných evolučních liniích, přičemž se v čase náhodně nemění – bývá tedy stabilní. Stejná míra sociálního života se tak může objevit i u fylogeneticky příbuzných druhů, přestože se mohou dlouhodobě odlišovat rozdílnými nároky na prostředí, projevujícími se odlišným výběrem biotopu. Skupinově žijící druhy mívají často větší šanci dožít se věku, kdy jsou schopné

Ivan Dejmal byl uznávaný ekolog, urbanista, ministr životního prostředí a navrhovatel zásadní porevoluční ekologické legislativy. Foto archiv Ivana Dejmal

se rozmnožovat, a vykazují i delší průměrnou délku života. Charakterizuje je také delší období, kdy mohou mít potomky. Přitom nemusí nutně jít o r-strategie, tedy organismy, jež v životní strategii uplatňují vyšší důraz na počet potomstva než na jeho kvalitu a konkurenceschopnost. Počet potomků u druhů upřednostňujících societu ale určuje spíše zmiňované reprodukční okno, tedy období, kdy jsou plodní.

Rozdíl v délce života mezi přibližně stejně velkými živočichy mohou být výrazné. Kosatky dravé (*Orcinus orca*) vytvářející hejna se dožívají až 90 let, kdežto samotářští žraloci (Selachii) obdobné velikosti jen 30–50 roků. Šimpanzi (*Pan spp.*) vyznačující se hierarchií v rámci tlupy žijí ve volné přírodě 40–50 let, zatímco spíše samotářští orangutani (*Pongo spp.*) o deset let méně.

Pro praktickou druhovou ochranu je významné zjištění popírající hypotézu sociálního nárazníku, která předpokládala, že se společenské druhy dokáží vypořádat s nepříznivými podmínkami prostředí lépe než taxony, které society nevytvářejí. Protože populace sociálních živočichů naopak vyžadují po zásahu zvenčí

(disturbanci) více času k návratu do předcházejícího stavu nebo do stavu se mu blízcímu, musí ochrana přírody k této skutečnosti přihlídnout při jejich obnově. ■

Jan Plesník

Vyhlášení ceny Ivana Dejmal – avízo a nominace

Nadace Ivana Dejmal pro ochranu přírody vyhláší devátý ročník Ceny Ivana Dejmal. Cena se uděluje jednou za dva roky jako čestné vyznamenání oceňující mimořádný pozitivní počín

související s krajinou.

Nominace může veřejnost zasílat až do 16. května na e-mail cena@nadaceivana-dejmala.cz nebo přes webový formulář www.nadaceivana-dejmala.cz.

nadaceivanadejmala.cz/cena-ivana-dejmala, kde jsou i podrobnější informace. Základním kritériem pro kandidaturu je mimořádnost, jedinečnost a významnost pozitivního počinu kandidáta ve vztahu ke krajině. Kandidát může být tedy nominován za počin, který vznikl v jakémkoliv oboru lidské činnosti, přičemž není omezena ani forma tohoto počinu. Součástí kandidatury musí být představení kandidáta, odůvodnění kandidatury ve vztahu k vyhlášeným kritériím, případně vhodné přílohy a jméno a kontakt na nominující osobu. Komise vybere letošního laureáta, kterému cenu zástupci nadace veřejně předají v polovině října na místě, ke kterému má osobní vztah. Vysadí zde také strom, který bude udělení připomínat mnoho let, a umístí k němu pamětní desku.

V předchozích ročnících byli oceněni bioložka a přírodovědkyně Anežka Bartošová, vedoucí záchranné stanice v Bartošovicích Petr Orel, arborista a ornitolog Lubor Křížek, přírodovědec a vlastivědný badatel Miloslav Nevrlý, architekt a urbanista Martin Říha, místostarostka šumavské obce Zdíkov Dagmar Kjučuková, místostarosta Horního Jiřetína a odpůrce prolomení limitů těžby uhlí Vladimír Buřt a prvním držitelem se stal novinář Čestmír Klos. ■

Více informací:

Ondřej Petrovský,
ředitel Nadace Ivana Dejmala pro ochranu přírody
tel.: 605 701 503, e-mail: petrovsky@nadaceivanadejmala.cz, www.nadaceivanadejmala.cz

Ondřej Petrovský

PŘÁVNÍ OKÉNKO

Lze připustit povolení kácení dřevin na základě fikce JES?

Jsem přesvědčena, že nelze, a to ani z hlediska zákonitosti takového rozhodnutí, natož z hlediska věcného. Přesto z vládního návrhu novely zákona o ochraně přírody a krajiny (sněmovní tisk č. 878), který má v části týkající se dřevin směřovat k posílení jejich ochrany, vyplývá, že Ministerstvo životního prostředí s takovou možností počítá. V nově navrhované

úpravě poplatků za kácení dřevin povolené pro záměr vyžadující jednotné environmentální stanovisko (tj. zhruba řečeno pro záměr stavební) se mnohokrát opakuje formulace o „povolení záměru vyžadujícího jednotné environmentální stanovisko na základě souhlasného a bezpodmínečného jednotného environmentálního stanoviska z důvodu marného uplynutí lhůty pro jeho vydání“. Tato krkolomná právní formulace znamená tzv. fikci bezpodmínečného souhlasného závazného stanoviska dotčeného orgánu, tedy to, co stavební zákon vyjadřuje v § 178 odst. 3 slovy „nevýdala-li dotčený orgán vyjádření nebo závazné stanovisko ve lhůtě pro jeho vydání, považuje se za souhlasné a bez podmínek“.

Stavební zákon v § 178 odst. 4 vznik fikce souhlasného JES vydávaného namísto souhlasu s povolením kácení dřevin nevylučuje. Ale právě v obratu „souhlas s povolením kácení“ je zakopaný pes. Kácení totiž musí být povoleno správním rozhodnutím a to rozhodnutí v případě, kdy se o povolení kácení dřevin rozhoduje pro záměr povolovaný podle stavebního zákona, formálně vydává stavební úřad (vedle toho, že povoluje samotný stavební záměr).

Nejvyšší správní soud již jednoznačně vysvětlil, jaké důsledky má výmysl zákonodárce (v právním řádu již od 1. 1. 2018 – závazná stanoviska ke kácení pro účely stavebního záměru podle § 8 odst. 6 ZOPK, ve znění účinném do 31. 12. 2023), že stavební úřad formálně rozhoduje, ač věc samu mu závazně hodnotí orgán ochrany přírody – nově orgán JES v jeho roli. „Svěřil-li zákonodárce pravomoc vydat povolení ke kácení dřevin v případě kácení pro účely stavebního záměru přímo stavebnímu úřadu, nemůže postačovat pouhý odkaz na závazné stanovisko orgánu ochrany přírody, aniž by stavební úřad řádně odůvodnil své vlastní rozhodnutí – povolení ke kácení těch kterých dřevin. Tomu nebrání, že stavební úřad do odůvodnění přebírá odůvodnění závazného stanoviska (srov. rozsudky NSS ze dne 23. 6. 2023, č. j. 4 As 33/2023-26, odst. [33], a ze dne 10. 8. 2023, č. j. 9 As 77/2023-157, odst. [44], jakož i komentářovou literaturu Dienstbier, Filip. § 8 [Povolení ke kácení dřevin]. In: Vomáčka, V. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. s. 111.“ (z rozsudku NSS ze dne 25. 1. 2024, č. j. 9 As 126/2022-45).

Nepostačuje-li jako odůvodnění „vlastního rozhodnutí“ stavebního úřadu odkaz na skutečné závazné stanovisko orgánu životního

prostředí, jak by mohlo z hlediska náležitostí rozhodnutí podle § 68 správního řádu obstát odůvodnění fikcí souhlasného závazného stanoviska (JES)? Vždyť § 8 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny stále stanoví, že povolení ke kácení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Rozsáhlá judikatura zdůrazňuje význam odůvodnění rozhodnutí o povolení kácení dřevin, neboť jinak nelze přezkoumat, zda nedošlo k překročení mezí správního uvážení atp. Nevidím žádný důvod, aby se konstantní nároky na rozhodnutí orgánu ochrany přírody o povolení kácení nevztahovaly i na rozhodnutí stavebního úřadu o tomtéž. Vznikla by tak „podstatná disproporce“ (vypůjčím-li si obrat z výše citovaného rozsudku NSS 4 As 33/2023-26) mezi zajištěním ochrany dřevin závislá pouze na tom, zda jsou dotčeny záměrem, který podléhá povolování podle stavebního zákona, nebo jiným zásahem.

Zastávám proto názor, že v případě vzniku fikce souhlasného JES, které má být pokladem pro rozhodnutí stavebního úřadu o povolení (či nepovolení) kácení, nezbyvá než její náprava vydáním nového (skutečného) závazného stanoviska (JES) nadřízeným správním orgánem podle § 179 odst. 1 stavebního zákona. Dát k takovému postupu podnět je povinností jak orgánu JES, který svým „prošvihnutím“ lhůty vznik fiktivního JES způsobil, tak samotného stavebního úřadu.

Očekávala bych od MŽP, že právě tohle napíše do metodiky pro orgány JES. Nikoli, že namísto toho bude v návrhu novely ZOPK, který má za cíl posílení právní ochrany dřevin před nedůvodným a v případě nutnosti kácení nekompensovaným (náhradní výsadbou, v případě její nemožnosti zaplacením poplatku za kácení dřevin) kácením z důvodu výstavby, aprobovat nezákonný postup. Nechci ani domýšlet, že pro stavebníky bude výhodné domluvit se s orgánem JES na vzniku fikce, aby nemuselo být „složitě zdůvodňováno“, že/zda existuje závažný důvod pro povolení kácení v tom rozsahu, jaký si stavebník naplánoval. Přitom důvodová zpráva k návrhu novely ZOPK správně říká, že by v prvé řadě měla motivovat k minimalizaci kácení pro stavby. Ve výsledku však může vést k ještě většímu a snazšímu „povolování“ kácení – a zaplacené poplatky za kácení dřevin to nezachrání. ■

JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D.

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(Přehled vybraných aktualit převážně z období únor–březen 2025)

Právní předpisy:

Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2025/239 ze dne 7. února 2025,

kterým se přijímá šestnáctá aktualizace seznamu lokalit významných pro Společenství v panonské biogeografické oblasti a ruší dosavadní prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2024/430.

Místa zařazená do seznamu lokalit významných pro Společenství v panonské biogeografické oblasti jsou součástí soustavy Natura 2000, která je zásadním prvkem ochrany biologické rozmanitosti v Unii. S cílem dosáhnout dalšího pokroku v realizaci soustavy Natura 2000 a v rámci dynamické úpravy této soustavy jsou seznamy lokalit významných pro Společenství pravidelně přezkoumávány.

Platnost: 9. března 2025

Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2025/256 ze dne 7. února 2025,

kterým se přijímá osmnáctá aktualizace seznamu lokalit významných pro Společenství v kontinentální biogeografické oblasti a ruší prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2024/433.

Místa zařazená do seznamu lokalit významných pro Společenství v kontinentální biogeografické oblasti jsou součástí soustavy Natura 2000, která je zásadním prvkem ochrany biologické rozmanitosti v Unii. S cílem dosáhnout dalšího pokroku v realizaci soustavy Natura 2000 a v rámci dynamické úpravy této soustavy jsou seznamy lokalit významných pro Společenství pravidelně přezkoumávány.

Platnost: 9. března 2025

Zákon č. 23/2025 Sb. ze dne 29. ledna 2025, kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Ochrana krajinných prvků je nezbytnou součástí zemědělských dotací. Foto Linda Stuchlíková

Tato novela zákona o elektronických komunikacích obsahuje mj. i změnu ZOPK. Zde se nově formuluje pravidlo pro hodnocení krajinného rázu v tom smyslu, že krajinný ráz se dále neposuzuje v případech umístování a povolování staveb anténních stožárů včetně antén rádiových zařízení nebo rádiových směrových spojů veřejné komunikační sítě a souvisejících elektronických komunikačních zařízení, pokud dosahují výšky maximálně 50 metrů a slouží k plnění podmínek zákona o elektronických komunikacích. Změna se týká i lesního zákona, v němž se nově stanoví, že bez odnětí lze na pozemcích určených k plnění funkcí lesa umístit základnové stanice sítí elektronických komunikací, pokud v jednotlivých případech nejde o zastavěnou plochu větší než 100 m². A změnám neuniknul ani zákon o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury, jenž nově uvádí, že pokud stavba základnové stanice mobilní sítě elektronických komunikací včetně souvisejícího elektrického a optického přípojného vedení je nutná ke splnění povinnosti uložené na základě zvláštního právního předpisu, lze tuto stavbu umístit a povolit i přes nesoulad s územně plánovací dokumentací obce. Část územně plánovací dokumentace, která zakazuje či omezuje výstavbu základnových stanic mobilních sítí elektronických komunikací, se dle této novely prostě nepoužije.

Účinnost: 1. července 2025

Zákon č. 36/2025 Sb. ze dne 21. ledna 2025, kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Součástí předpisu je i novela ZOPK (nové ustanovení § 61b a jeho průmět do souvisejících ustanovení o zvláště chráněných územích). Nově se zde upravuje zcizitelnost pozemků a staveb v ZCHÚ s cílem zamezit nadbytečným výdajům státu spojeným s údržbou „nepotřebného“ majetku, který se v ZCHÚ nachází. Ve vyjmenovaných případech je státu novelou umožněno zcizovat majetek v národních parcích, národních přírodních rezervacích a národních přírodních památkách, ovšem výlučně po předchozím souhlasném stanovisku MŽP, který lze udělit pouze za předpokladu, že dotčený majetek není potřebný pro naplnění cílů ochrany ZCHÚ. Smyslem novely je, dle důvodové zprávy, umožnit efektivnější využití pozemků v ZCHÚ, se kterými mají příslušnost hospodařit především správa národních parků a AOPK ČR. Rozšiřuje se okruh subjektů, kterým bude možné majetek sloužící k zajištění zájmů ochrany přírody a krajiny ponechat do užívání nebo požívání – jde jak o fyzické, tak o právnické osoby s tím, že

Jednou z přírodovědně nejvýznamnějších lokalit panonské biogeografické oblasti u nás je CHKO Pálava. Foto Jan Miklín

způsob, jakým budou dotčený majetek používat, musí vést k naplňování zájmů ochrany přírody a krajiny. Tento ochranný cíl musí být v příslušné smlouvě výslovně zakotven.

Účinnost: 1. března 2025

Zákon č. 70/2025 Sb. ze dne 26. února 2025, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Novela veterinárního zákona mj. zasáhla i zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, a to tak, že mění podmínky nároku na náhradu škody, vymezení rozsahu náhrady škody i uplatnění nároku na náhradu škody. Konkretizována jsou zejména dostupná a přiměřená opatření k zabránění škodám a evidenční povinnosti poškozených chovatelů, dále pak okolnosti posuzování vzniku škod (vč. časových aspektů).

Účinnost: 1. ledna 2026 (pasáž k zákonu o náhradách), jinak převážně 1. dubna 2025, zčásti 1. září 2025

Nařízení vlády č. 55/2025 Sb. ze dne 15. ledna 2025 o Chráněné krajinné oblasti Soutok

Posláním nové chráněné krajinné oblasti, která se nachází na území Jihomoravského kraje, je ochrana kulturní krajiny s typickým krajinným

rázem daným zejména charakterem říční nivy řek Moravy a Dyje a jejich přítoků s rozsáhlým komplexem lužních lesů, jakož i mozaika lučních, mokřadních a vodních ekosystémů, lesní i nelesní společenstva a dřeviny (zejm. senescentní solitéry) rostoucí mimo les a na ně vázaná biota. Zdejší krajina se vyznačuje vysokou koncentrací kulturních i národních kulturních památek, spojených s krajinnými kompozičními úpravami, zejména v krajinné památkové zóně Lednicko-valtický areál a v areálech slovanských hradišť. Nacházejí se zde evropsky významné lokality Soutok-Podluží a Niva Dyje a ptačí oblasti Soutok-Tvrdonicko a Lednické rybníky. Součástí CHKO jsou i maloplošná zvláště chráněná území NPR Lanžhotské pralesy a NPP Soutok.

Účinnost: 1. července 2025

Vyhláška č. 56/2025 Sb. ze dne 19. února 2025 o vymezení zón ochrany přírody Chráněné krajinné oblasti Soutok

Tímto prováděcím předpisem MŽP vymezilo čtyři zóny odstupňované ochrany přírody na území CHKO Soutok.

Účinnost: 1. července 2025

Vyhláška č. 64/2025 Sb. ze dne 7. března 2025, kterou se mění vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře

a o bližších podmínkách provádění lovu, ve znění pozdějších předpisů

Cílem novely je úprava doby lovu, případně ukončení možnosti lovu některých druhů zvěře. Vyhláškou se mění doba lovu u vybraných druhů spárkaté zvěře z důvodu nutnosti úpravy početních stavů a snížení škod na zemědělských plodinách a pozemcích a na lesních porostech, zejména na kalamitních holínách vzniklých v důsledku sucha, kůrovcové kalamity a poškození lesů v důsledku bořivých větrů. Důvodem těchto změn je ukončení účinnosti části vyhlášky č. 245/2002 Sb., která umožňuje uživatelům honiteb lovit jedince vybraných druhů spárkaté zvěře do dvou let věku neomezeně, k 31. březnu 2025. Prodloužení této výjimky je nutné vnímat jako rozšíření možností uživatelů honiteb účinně zasáhnout proti jednotlivým druhům spárkaté zvěře v problémových oblastech.

Dále se zkracuje doba lovu lišky obecné a stanoví se doba jejího hájení v období vrhu mláďat a péče o ně a též se rozšiřuje doba lovu králíka divokého, a to z důvodu prevence vzniku škod na zemědělských plodinách v lokalitách jeho výskytu. Z vyhlášky se vypouští možnost lovu ondatry pižmové, neboť již s účinností od 1. ledna 2022 přestala být zvěř ve smyslu zákona o myslivosti. Dále se v návaznosti na požadavky čl. 7 směrnice 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků, a naplňování ZOPK zastavuje lov poláka velkého a poláka chocholačky a dále lovu lisky černé z důvodu podpory tohoto druhu.

Účinnost: 1. dubna 2025

Nařízení vlády č. 80/2025 Sb. ze dne 12. března 2025, kterým se mění nařízení vlády č. 73/2023 Sb., o stanovení pravidel podmínenosti plateb zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů

Novela mj. upřesňuje standard zachování krajinných prvků při jejich běžném obhospodařování. Běžné obhospodařování a využívání ploch krajinného prvku se nepovažuje za zrušení, poškození nebo využití k produkci. Výčet příkladů běžného obhospodařování uvedený v tomto nařízení (např. ponechání nedopasků) není konečný, lze za ně totiž považovat i „další zásahy se souhlasem orgánu ochrany přírody“.

Účinnost: 1. dubna 2025

Nařízení vlády č. 81/2025 Sb. ze dne 12. března 2025, kterým se mění nařízení vlády č. 83/2023 Sb., o stanovení podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů

Novela mj. zavádí, v rámci režimů pro klima a životní prostředí, nové ekopatby na podporu nových krajinných prvků a na podporu údržby krajinných prvků.

Účinnost: 1. dubna 2025

Judikatura Česká republika:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. února 2025, č. j. 7 As 267/2024

Soudu byl předložen případ týkající se procesu vyhlášení NP Křivoklátsko. Obecné námitce obce Nižbor proti samotnému záměru na vyhlášení národního parku MŽP nevyhovělo. Částečně však vyhovělo námitkám proti navrhovanému územnímu vymezení parku a některé obecní pozemky ze záměru vyčlenilo. Rozklad podaný obcí proti rozhodnutí o námitkách ministr zamítl. Obec následně podala správní žalobu a Městský soud v Praze rozhodnutí o námitkách zrušil. Dle názoru soudu totiž MŽP v řízení postupovalo nezákonně proto, že obec Nižbor nevyzvalo k upřesnění obecně formulovaného rozkladu. MŽP se bránilo podáním kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud vysvětlil, že rozklad by měl obsahovat náležitosti předepsané správním řádem, zejména údaje o tom, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, v čem je spatřován rozpor s právem nebo nesprávnost rozhodnutí anebo řízení, jež mu předcházelo. Podaný rozklad však tyto náležitosti neobsahoval – odůvodnění totiž zcela postrádal. MŽP tedy mělo obec vyzvat k odstranění nedostatků „blanketního“ rozkladu v přiměřené lhůtě, což ale neučinilo. NSS proto nezbylo než odkázat na svou konstantní judikaturu a kasační stížnost zamítnout.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. března 2025, č. j. 1 As 267/2024

V projednávané věci se NSS zabýval otázkou, zda obec Hartmanice neoprávněně škodlivě zasahovala do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, jestliže v místě jejich výskytu (na území lokalit soustavy Natura 2000 a současně na pomezí NP a CHKO) uspořádala akci pro veřejnost. V rámci této akce zněly projevy a hrála několik hodin reprodukováná hlasitá hudba, aniž by byla předem udělena příslušná druhová výjimka dle ZOPK. Jmenovaná obec tudíž byla za nedovolené zasahování do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů ptactva shledána vinou z přestupku ve smyslu § 88 odst. 1 písm. e) ZOPK, za který byla uložena pokuta ve výši 50 000 Kč. Po potvrzení rozhodnutí odvolacím orgánem se obec obrátila na krajský soud, který žalobu zamítl. Konstatoval, že si obec musela být vědoma, že pouštění hlasité hudby, provoz stánků s občerstvením apod. mohou představovat významné rušení. Krajský soud též odmítl poměřovat zájem na ochraně ptactva s veřejným zájmem na ochraně svobody a demokracie – obec totiž namítala, že se přestupku dopustila v souvislosti

s oficiální oslavou osvobození americkými vojáky za druhé světové války.

V kasační stížnosti obec uvedla, že právní úprava je nedostatečně předvídatelná, jelikož nevychází z objektivních a vědeckých poznatků, ale ponechává rozlišování povoleného a zakázaného rušení na subjektivním názoru (resp. na správním uvážení) úřadů. NSS tuto argumentaci nepřijal s vysvětlením, že právo nevyhnutelně obsahuje neurčité pojmy, jejichž prostřednictvím se vyhýbá přílišné rigidnosti a může tak říkajíc držet krok s měnícími se společenskými a dalšími okolnostmi. Nelze totiž dosáhnout takové preciznosti právních norem, aby nebylo třeba jejich výkladu při aplikaci, a to ani v oblasti správního trestání. Kromě toho zákon výslovně pamatuje na možnost požádat příslušný správní orgán o předběžné posouzení škodlivosti zamýšleného zásahu, obec však varování správních orgánů o nutnosti podání žádosti o získání výjimky neuposlechl. NSS proto uzavřel, že se správní orgány řádně zabývaly příslušnou skutkovou podstatou přestupku a postupovaly v souladu se zákonem. Kasační stížnost byla zamítnuta.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. března 2025, č. j. 7 As 347/2024

AOPK ČR udělila fyzické osobě výjimku ze základních ochranných podmínek CHKO Český kras, konkrétně ze zákazu vjíždět a setrávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace dle § 26 odst. 1 písm. c) ZOPK. MŽP prvostupňové rozhodnutí potvrdilo (při tom pouze upřesnilo adresu bydliště žadatele o výjimku). Environmentální spolek podal proti rozhodnutí ministerstva žalobu k Městskému soudu v Praze, ten ji ale zamítl.

Ústřední seznam ochrany přírody (<https://drusop.nature.cz>):

Kód ÚSOP	Kategorie	Název chráněného území	Kraj	Datum vyhlášení/zrušení	Poznámka
6274	PO	Západní Krušné hory	Karlovarský	12. 12. 2024	nové vyhlášení
1618	PP	Šimečkova stráň	Jihočeský	24. 10. 2024	přehlášení
132	PR	Chropotínský háj	Královéhradecký	03. 01. 2025	přehlášení
828	PP	Přední skála	Vysočina	10. 12. 2024	přehlášení
866	PR	Skalecký háj	Královéhradecký	03. 01. 2025	přehlášení
1512	PP	Na Hadovně	Královéhradecký	03. 01. 2025	přehlášení
1595	PP	Hvoždanská louka	Plzeňský	15. 01. 2025	přehlášení
2214	PR	Bohyňská lada	Ústecký	15. 01. 2025	přehlášení
5709	PR	Rakovecké stráně a údolí bledulí	Jihomoravský	03. 02. 2025	přehlášení

Soud nesouhlasil s námitkou, že má umístění a užívání předmětné maringotky (určené pro zájmový chov včel) povahu intenzivního hospodaření, ani s námitkou, že povolovaná činnost negativně ovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území (mloka skvrnitého) či krajinný ráz, neboť maringotka se nachází v zastavěném území.

Kasační soud, na který se spolek následně obrátil, konstatoval, že se AOPK ČR řádně zabývala všemi relevantními otázkami, vč. výskytu zvláště chráněných migrujících mloků. Správní orgány v předložené věci dostatečným a logickým způsobem odůvodnily, proč dospěly k závěru, že povolovaná činnost nebude mít negativní vliv na dané prostředí. Kasační stížnost byla proto zamítnuta.

Další dokumenty:

Sdělení Českého úřadu zeměměřického a katastrálního ze dne 8. ledna 2025 č. 10/2025 Sb.

ČÚZK publikoval sdělení o vyhlášení dne, kdy dojde k zápisu údajů o zvláště chráněných územích, zónách ochrany přírody národních parků, zónách odstupňované ochrany přírody chráněných krajinných oblastí, klidových územích národních parků, ochranných pásmech zvláště chráněných území, evropsky významných lokalitách, ptačích oblastech, památných stromech a jejich ochranných pásmech, smluvně chráněných územích a smluvně chráněných památných stromech do základního registru územní identifikace, adres a nemovitostí. Stane se tak dne 1. července 2025.

Věstník MŽP, č. j. MZP/2025/080/291

Břežnový Věstník MŽP obsahuje Metodický pokyn odboru posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence MŽP k obecným koncepcím, konkrétně k jednotným postupům a náležitostem v rámci strategického posuzování vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví, Metodické sdělení k náležitostem posouzení vlivů územního rozvojového plánu podle § 45i odst. 2 ZOPK a také Postup hodnocení vlivů koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti (aktualizace 2025).

Aktuality sestavuje Sekce ochrany přírody a krajiny AOPK ČR (Olga Svobodová, Ph.D., olga.svobodova@nature.cz). ■

RECENZE

Fyzické památky města Hranic a jeho okolí od roku 1169 až do našich časů se vztahující

Josef Heřman Agapit Gallaš:

Acta Speleologica vol. 9/2024, ISBN 978-80-87309-47-6, ISSN 1804-3313, vydala Správa jeskyní České republiky v květnu 2024

Teolog, malíř, chirurg-ranhojič Gallaš (1756–1840) se po dobrodružné části svého života vrátil do svého rodiště v Hranicích na Moravě, aby zde působil jako lékař, zakladatel lazaretu i veřejné knihovny a věnoval se náboženství, historii, etnografii, malířství a psaní. Tento polyhistor se nesmazatelně zapsal do dějin Hranicka a jeho jméno nese například i jedna z největších prostor Zbrašovských aragonitových jeskyní.

Necharakterizoval bych Gallašovu knihu lépe než v doslovu její editor: „V díle o 236 stranách popisuje Gallaš historii nevelkého území v okolí města Hranic od roku 1169 až do okamžiku jeho vzniku v roce 1822, a to z pohledu několika vědních disciplín, i když některé statě nelze považovat za vysoce odborná pojednání. Podstatná část díla je vlastně kronikou této oblasti, v níž jsou ve zvláštních kapitolách vyzdvíženy a podrobně popsány přírodní zajímavosti. Gallaš mění své myšlenky na zvukomalebný text plný entuziasmu, zjištěným údajům a svým poznatkům dává další rozměr duchovní hodnoty a předkládá tak cenný a neopakovatelný obraz území v jeho historickém vývoji. Díky tomu lze dnes vcelku fundovaně zhodnotit, jak se za téměř 200 let změnila tvář krajiny v okolí Hranic, co nového zde vzniklo, jaká nová poznání zde byla učiněna a také co bylo lidskou rukou nenávratně ztraceno.“

V obsáhlé úvodní kapitole se Gallaš až beletristicky věnuje morfologii, místopisu, přírodě a dějinám Hranic a okolí v jejich vzájemných souvislostech, které doplňuje konkrétními údaji z geologie a mineralogie, zemědělství a jeho

produkce, vodního hospodářství a demografickými údaji i podrobnými seznamy zdejšího rostlinstva a živočišstva (včetně domácích druhů). V sérii kapitol označených jako „fyzické památky“ stručně, ale barvitě líčí historii oblasti od XII. století až po Gallašovu současnost. Samostatnou kapitolu věnuje výskytu, vlastnostem a využívání „vod hojitedlných“ a Hranické propasti. Kmotrova díra, jak byla nazývána, byla v té době zpřístupněna schodištěm až k hladině jezera (doloženo autorovou kresbou z roku 1816), hlubokého dle soudobých zjištění snad 18 sáhů, i když pověsti tehdy trvaly na bezednosti. Za samozřejmost už byla považována souvislost jeho vod s řekou Bečvou.

Faksimili původního Gallašova textu z rozpadající se knihy, uložené v Moravském zemském archivu v Brně, fotografickou cestou pořídil editor Petr Zajíček, pro publikaci text do latinky přepsal Milan Koudelka a vše graficky upravil Milan Hladký. Text knihy její autor doprovodil krásnou rukopisnou mapou oblasti a několika svými kresbami. Z nich připomínám zobrazení tehdy zpřístupněného „dna“ Hranické propasti z roku 1816.

Závěrem nutno zdůraznit, že po 200 letech od napsání knihy je to její první kompletní vydání. Záslužné, díky za to! ■

Jaroslav Hromas

Kniha Pražské ptactvo by rozhodně neměla uniknout pozornosti nejen ornitologů

Pražské ptactvo 1800–2020. Ptáci – město – příběh hrdiny

Wahl V., Voříšek P., Cepák J., Ebelová K., Hora J., Hošek Jakub, Hošek Jan, Sedláček O. & Škopek J.

Revolver Revue a Česká společnost ornitologická Praha 2024. 668 str. ISBN 978-80-200-3556-1. Cena 1 100,- Kč

„Kdo předběhne svou dobu, musí na ni obvykle počkat na místech nikoli nejpříjemnějších,“ říká talentovaný polský básník, sžíravý satirik a především mimořádný znalec lidské povahy Stanisław Jerzy Lec. Ostatně sám unikl popravě,

když se mu doslova na poslední chvíli podařilo dostat se z nacistického pracovního tábora v Tarnopolu poté, co lopatou zabil dozorce dohlížejícího nad tím, jak si sám kope vlastní hrob.

Veleslav Wahl ale dopadl ještě mnohem hůř. Intelektuál s tváří filmového herce musel mít pořádnou porci odvahy, když se aktivně zapojil do jak protinacistického, tak protikomunistického odboje. Brzy ráno 16. června 1950 jeho nadějný život nemilosrdně přetřela v pouhých 28 letech na pankráckém popravišti smrt. Posлуhač přírodních věd a práv se již od čtrnácti let intenzivně zabýval ornitologií. Wahlův mimořádný pozorovací talent umocněný ne zcela běžnou schopností čtivě a přitom nepodbízivě psát, či spíše vyprávět a neúnavná snaha oprostit se od pouhého popisu reality a hledat příčinné souvislosti vyústil ve zdařilou publikaci *Pražské ptactvo*, vydanou poprvé v roce 1944. Vysoce informativní kniha se zabývala nejen pražskou avifaunou, ale i rozmanitými urbánními a suburbánními biotopy a v neposlední řadě i synantropizací (jev, kdy volně žijící nebo planě rostoucí organismus žije v blízkosti člověka a má z uvedené skutečnosti určité výhody) v naší metropoli. Připomeňme, že avifauna lidských sídel, zvláště v komplexním zpracování, se tehdy zdaleka netěšila takovému zájmu badatelů a ochránců přírody, jako je tomu dnes.

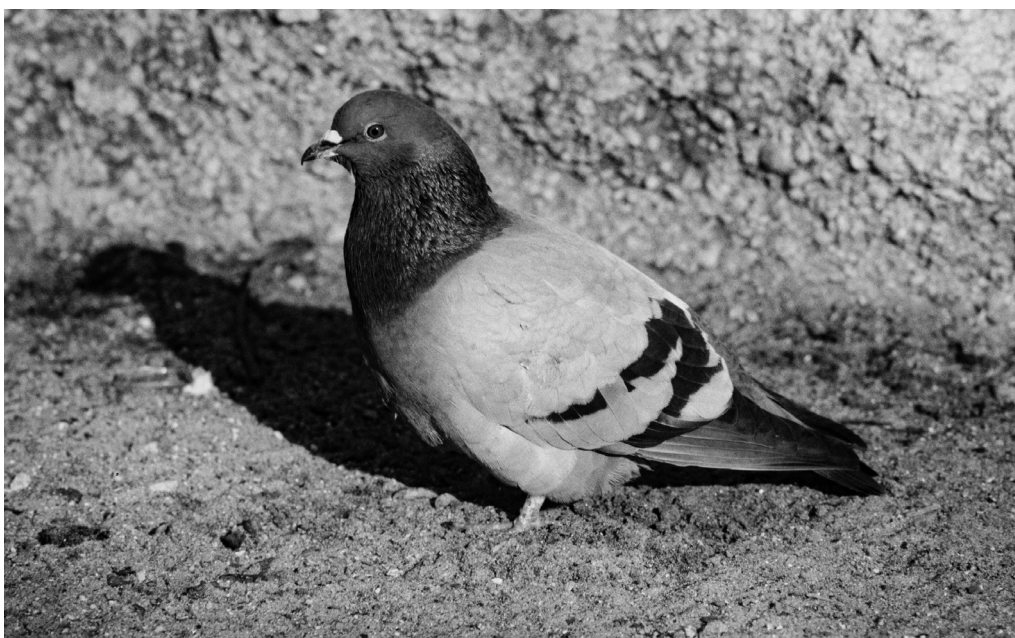
Mimořádně cenné údaje o pražských opeřencích, jimi osídlených biotopech a o jejich ochraně představené tehdy dvaadvacitiletým, překvapivě vyspělým znalcem zmiňované třídy obratlovců doplnil kolektiv odborníků o četné věrohodné poznatky získané od jeho skonu. Vznikla tak pozoruhodná srovnávací studie o ptačích populacích, gildách a společenstvech (synuziích) osídlujících naši metropoli a o jejím prostředí.

V souladu s Wahlovým přáním uvozují obsáhlou publikaci melodické verše o zpěvu nebeských ptáků z *Písně o Viktorce*, sepsané nositelem Nobelovy ceny za literaturu a básníkem vskutku národním Jaroslavem Seifertem a vydané jen rok před smrtí autora původního *Pražského ptactva*. V předmluvě na svého strýce vzpomíná jeho neteř Kateřina Ebelová, jež sama významně podpořila myšlenku vydat Wahlovu monografii znovu a v aktualizované podobě.

Výpravná kniha v samostatném oddílu výstižně dokumentuje krátkou, ale bohatě naplněnou životní pouť v nejlepším slova smyslu výrazné osobnosti, kterou Veleslav Wahl bezpochyby

První hnízdění labutě velké zaznamenali v Praze v roce 1976, nejvíce zimujících labutí bylo hlášeno v mrazivém lednu 1985, a to asi tisícovka jedinců. Foto Jan Plesník

K Praze neodmyslitelně patří celosvětově jeden z nejhodnějších ptačích druhů vůbec – zdivočelý holub domácí. Jeho početnost v naší metropoli dosáhla vrcholu v polovině 80. let 20. století, kdy byla v době jejich populačního maxima stanovena na 140 000 jedinců. Foto Jan Plesník

byl. Přibližuje ji nejen životopis psaný historikem specializovaným na novodobé české dějiny, ale i vzpomínky Johany Morávkové-Hůrkové, jež jej zažila jako dítě v době, kdy za 2. světové války pracoval jako vědecký asistent ředitele pražské zoo, a objektivní hodnocení jeho činnosti jako ornitologa, doplněné soupisem Wahlových publikací.

Část monografie věnované pražské avifauně otvírá barevně odlišený úvod převzatý z Wahlovy

knihy, v němž se mj. zamýšlí nad vztahem lidské kultury a ptactva. Na něj navazuje hutná úvaha o těchto vzájemných vazbách, vycházející ze současných znalostí. Plně rozvinutá profesionální deformace nám velí zdůraznit, že obě kapitoly nezaujatě hodnotí mj. ochranu ptáků a jejich prostředí. Neměně věcně, ale současně poutavě jsou psány texty Wahla a současných odborníků zacílené na již zmiňovanou synantropizaci opeřenců.

Zajímavá prohlídka pražských biotopů z pohledu jejich ptačích obyvatel zahrnuje typy prostředí klasifikované Wahlem, jako jsou sady, ulice, vilové čtvrti, tekoucí a stojaté vody a předměstí a okolí. Nově k nim autoři přidružili také sídliště, areály skladů a logistických center, jež jsou součástí sídelní kaše (*urban sprawl*), nebo otevřenou zemědělskou krajinu, zahrádkářské osady a letiště. Jako sídelní kaši označujeme často neregulované rozrůstání lidských sídel do okolní krajiny. O významu Prahy jako místa průtahu celé řady ptačích druhů, o putování ptáků kroužkovaných v naší metropoli a obecněji o tehdy známých zákonitostech migrace opeřenců se rozepsal právě Wahl. Není bez zajímavosti se následně seznámit se souhrnem současných vědomostí o uvedeném pozoruhodném jevu, který fascinuje lidstvo bez nadsázky již celá století.

Jádro knihy tvoří více než 220 stran, na nichž jsou bez zbytečného slovního balastu představeny ptačí druhy, které se v Praze vyskytovaly před rokem 1944 a se kterými se mohli Pražané setkat rovněž v letech 1945–2020. Tomu odpovídá i sazba. Čtenář se nejdříve seznámí s textem o příslušném druhu sepsaným Wahlem, následovaným graficky odlišenými informacemi o jeho výskytu a početnosti v následujícím období. Druhý sloupec přibližuje také stav daného taxonu v České republice a v Evropě. Další dvacítku vybraných druhů autoři do *Pražského ptactva* zařadili nově. Do sepsání původní knihy se buď v našem hlavním městě nevyskytovaly, jako je strakapoud prostřední (*Leiopicus medius*), hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto*) nebo racek černohlavý (*Larus melanocephalus*), nebo je Wahl do svého výčtu z nějakého důvodu nezařadil (kupř. zdvořelý holub domácí *Columba livia domestica*).

Abychom se vyhnuli nařčení z pragocentristu, uveďme, že v letech 1800–2020 bylo v Praze zaznamenáno celkem 285 ptačích druhů, což představuje 71 % druhů zjištěných v celé ČR: z nich 149 v naší metropoli alespoň jednou prokazatelně hnízdilo. Zatímco v letech 1936–1945 tvořilo avifaunu v současných hranicích Prahy 182 druhů opeřenců, v období 2011–2020 je z nich uváděno již 248 druhů: z toho 99 řadí zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a vyhláška č. 395/1992 Sb. mezi zvláště chráněné. Souhrnné přílohy tvoří mj. výčet druhů pražské avifauny z let 1800–2020, 1936–1945 a 2011–2020, počet ptačích druhů zjištěných v Praze v období 2011–2020, chráněných legislativou ČR, zařazených do přílohy I směrnice č. 2009/147/ES

Evropské unie o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích) a také na Červený seznam ohrožených ptáků Evropy vypracovaný pro Evropskou komisi známou mezinárodní organizací na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International. V dalších tabulkách jsou druhy hnízdící v matičce Praze v uvedených třech obdobích rozděleny podle typu tahu a podle hlavních typů prostředí. Vazba na biotopy je analyzována i pro zimující taxony. Oceňujeme rovněž pasáž knihy vysvětlující činitele ovlivňující změny v ptactvu hlavního města ČR: je psána racionálně a přitom – jak se dnes módně říká – holisticky a bez obligátní snahy vše svést na probíhající změny podnebí.

Přehled literatury týkající se ptactva a jeho prostředí citované v knize čítá včetně internetových a dalších zdrojů celkem 446 položek. Uživatel publikace jistě uvítá rejstřík druhů, a protože svébytným vývojem prošlo i názvosloví, vhod přijde také slovník starých a nových druhových jmen zmiňovaných v knize.

Jedničku s hvězdičkou si plně zaslouží nepřehlédnutelná grafická tvář hodnoceného díla, kombinující klasické ilustrace vybraných druhů opeřenců pořízené mistrem Karlem Svobodským, které si v dalším vydání ve své závěti přál Wahl, kresby známého přírodovědce, malíře a filmaře v jedné osobě Jana Hoška a výstižné fotografie pražských biotopů nedávno pořízené uznávaným fotografem a dokumentaristou Karlem Cudlínem. Publikaci ožívají také obrázky namalované samotným Wahlem a také z původního vydání převzaté snímky proslulého fotografa přírody, badatele a popularizátora Václava Jana Staňka stejně jako faksimilie kreseb Jany Kropáčkové.

Sluší se na tomto místě poděkovat všem, kteří jakkoli přispěli k vydání monumentální publikace. Opomenout nelze ani finanční podporu Magistrátu hl. m. Prahy, obou fakult Univerzity Karlovy, na nichž nadějný mladý muž studoval, Nadačního fondu rodiny Mladých a v neposlední řadě více než stovky členů České společnosti ornitologické, kteří v krátkém čase přispěli finančními dary. I výzkum a ochrana ptáků tak má vedle ptačích parků své Národní divadlo...

I když, jak s naprostým klidem připomíná v samém závěru kultovní filmové komedie *Někdo to rád horké* výstřední milionář Oosgood Fielding III, nikdo není dokonalý, recenzované

publikaci lze vytknout jen máloco, a to netvrdíme jen z úcty k Veleslavu Wahlovi. Ačkoliv tomu nebylo ani v případě původního vydání, možná že by neškodilo doplnit text fotografiemi ptáků pořízenými přímo v Praze, tak jak je tomu např. ve velmi zdařilé publikaci *Planeta Praha* (2022). Je jasné, že hlavním cílem nového vydání *Pražského ptactva* se stalo – kromě snahy prezentovat čtenářům jeho autora po lidské i odborné stránce – názorně ukázat dynamiku pražské avifauny během hodně dlouhého časového úseku. Přesto srovnání s jinými velkoměstsky v zahraničí (mimochodem, takovou komparaci nabízí právě *Planeta Praha*) a městy v ČR, o jejichž ptactvu vyšly souborné publikace, by nebylo až tak od věci.

„Jméno a dílo Veleslava Wahla není v dnešní ornitologické komunitě, natož v laických kruzích známo a ceněno tak, jak si zaslouží,“ připomíná se v úvodu *Pražského ptactva* vydaného ve značně rozšířeném formátu po osmdesáti letech. Jsme přesvědčeni, že právě zmiňovaný počin popsaný stav výrazně změní. Jestliže Česká společnost ornitologická hodlala ve spolupráci s Revolver Revue vyplnit večer před popravou sepsanou závětí chlapíka, který předběhl svou dobu, a to opakovaně a ve více ohledech, povedlo se jí to slovy klasika nadmíru výtečně. ■

Jan Plesník

SUMMARY

Pešout P. & Koukal S.: The Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area Declared

By Decree of the Government of the Czech Republic approved 15 January 2025, the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area (PLA) located in South Moravia was declared the 27th Protected Landscape Area in the Czech Republic. The floodplain landscape in the area of the confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers has been proposed for protection since the middle of the last century. Since then, the area has been negatively affected by intensive

farming and dramatic changes in the water regime due to water management. In spite of this, it has still been harbouring a unique landscape with a concentrated extraordinary natural and cultural heritage, which has led to its inclusion on many prestigious European and world lists in recent decades. The Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence PLA consists of a complex of floodplain forests, meadows and a dense network of watercourses, dead and disused, permanent and periodically flowing channels, canals and pools. The confluence is a valuable example of wild animal communities associated with the large river floodplain. Displaying 676 documented saproxylic beetle species, the Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence PLA is one of the most important areas in the whole of Central Europe in this respect. Almost half of the butterfly species (1,670) known from the whole Czech Republic's territory have been recorded there. The rich spider fauna is mainly related to the hrúdy (native tops of sand dunes the vicinity of which was step-by-step infilled with deposits made by floods). The area is also a hotspot for dragonflies (52 species). Unique fish communities have developed there, and the area is extremely valuable also for amphibians. In total, 249 bird species are known from the floodplain landscape. Therefore, the Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence PLA protects a unique floodplain landscape with an unusually high biodiversity. ■

Horál D.: Birds of Prey of the Floodplain Landscape at the Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence

The Soutok/Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area (PLA) situated in South Moravia is one of the Czech Republic's most important areas for birds of prey at least in Central Europe. The nesting sites and the place of large numerical concentrations of two eagle species and both of kite species (*Milvus* spp.) occurring in the Czech Republic have attracted the attention of ornithologists, birdwatchers and raptor fans for almost a hundred years. The first findings about birds of prey in this area were published by the founding fathers of South Moravian ornithology as early as in the 1940s. At least ten species of birds of prey regularly nest in the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence PLA, three more species reproduce in its immediate surroundings so that they would at least occasionally breed in

Keeping reserved trees on clearings is important for enhancing forest biodiversity there. Photo by Vladan Riedl

the PLA itself (the Western marsh harrier *Circus aeruginosus*, the Montagu's harrier *Circus pygargus* and the Saker falcon *Falco cherrug*). Eight species occur regularly on the flyway or during the winter, and four species are either only historically recorded or have occurred recently but literally exceptionally there. From the point of view of raptor protection and conservation, it is important that most of the area is located in the hunting grounds owned and managed by the Forests of the Czech Republic, state enterprise, namely by the Židlochovice Forest Enterprise. The fact reduces the possibility of conflict with game management and hunting because it focuses on the keeping hoofed game, not small game. Thus, there is no direct persecution of raptors (shooting, poisoning), as we know from other, mainly hunting grounds in farmland. ■

Vrška T.: Fewer Trees More Trees for Everyone

In connection with the declaration of the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area (PLA), South Moravia, it will be necessary to define management methods graded according to nature conservation zones, particularly in forests as the most extensive ecosystem occurring there. In Zone III and partly in Zone II, one of the future management models may also be that of value-added increment oak management, which may replace the current

clearcutting oak management. The model will not reduce the yield from forest management for the Forests of the Czech Republic, state enterprise (the manager of the majority of the forests in the new PLA). At the same time, it can enhance the diversity of the environment and provide better conditions for supporting the biodiversity for which the Soutok// Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence PLA was designated. The Pedunculate oak or English oak (*Quercus robur*) is the most important commercial/production tree species of the South Moravian floodplains and it also is a woody plant species supporting a very specific biodiversity, especially if the oaks are solitary or marginal individuals. The model is not a groundbreaking discovery, it has been applied for a long time, most notably in France, and can be used as a model on many estates. The transition to the value increment model is slow, and there is no point in experimenting with it in stands older than 80 years - the trees will invariably produce a lot of excrescences from the tree trunk because, due to their higher density per unit area, they have small, narrow, elongated crowns and cannot overcome the stress caused by opening the canopy. On the other hand, it can be safely implemented in all existing stands under 50 years of age, while a more cautious approach should be taken in stands 50-80 years of age with regard to the production of excrescences by the stem. Today, in the South Moravian floodplains, the

The Morava River bed has been technologically modified in the Soutok (Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence) Protected Landscape Area (South Moravia). Photo by Romana Veselá

oak clear-cut/main felling stands are harvested that were established by the Liechtenstein foresters. None of today's protagonists of the change in forest management will live to see the outcome of the transformation, but it has been known that this model works elsewhere and we need not fear an experiment with an unknown end. ■

Havlíček T. & Stachoňová B.: Restoration of the Structure and Water Regime of the Valley Floodplains at the Confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers

The water management modifications in South Moravia carried out in the 1970s and 1980s provided some benefits, but also resulted into drastic changes in the original conditions and characteristics of the area and caused enormous environmental damage, either by direct destruction of valuable habitats or by affecting the water regime there. The designation of the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area (PLA) increases the chances of repairing the damage. Most of the difficulties are known and described in various background materials. Several studies and projects have already been elaborated to address them, but they are fragmented. As part of the study, the authors taken them on board, critically evaluated, incorporated and coordinated them with other proposals. Most of the proposals included in the study have thus already

been included into both the river basin management plans and the Territorial Development Principles of the South Moravian Region. The Austrian and Slovakian partners are preparing joint restoration measures on the Morava River border below the confluence. Thus, the agreements with Slovakia and Austria need to be updated as soon as possible and a coordinated approach is needed. In the next phases, it will be necessary to establish the phasing of the activities and to define individual investment or administrative actions as a basis for the systematic implementation of the proposals. The principal task is to ensure that these plans do not remain on paper. Virtual water is neither drinkable nor does it meet the needs of ecosystems. ■

Riedl V. & Dedek P.: How to Ensure the Maintenance of Populations of Species Associated with Old-growth Trees at the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence

The area above the confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers (South Moravia) is unique in many respects including saproxylic and xylophagous insect species. What most of the xylobiont insects threatened with extinction display as common is a preference for wood fully or at least partially sunlit. The microclimate inside the wood plays an important role in larval development. Groves are among the most threatened habitats in Europe. The area of groves at

the confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers has declined from more than 3,000 ha to less than 500 ha between 1938 and 2009 alone. The first of the measures being implemented to mitigate the negative impacts on species associated with sunlit trunks is keeping reserved trees there. Since 2007, reserved trees have been left on the restored areas at a rate of tens of individuals per hectare. Over 18 years, more than 12,000 trees have been left in floodplain forests. By clearing the vegetation around the edge trees, a generation of isolated, standing solitary trees adapted to sunlight can be provided relatively quickly, thus having been vital and attractive. In oak stands with more than 50% being just oak, restoration is carried out over 60 years by agreement, with four successive harvests during this period. Approx. 30-40% of the trees should be removed in the first intervention. It also is important to release the old trees in the growths. The team from the Institute of Entomology of the Academy of Sciences of the Czech Republic found almost 12,000 of them in the floodplain forests at the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence. Oak, ash, willow and elm trees are the most common among them. However, the key to produce trees with a massive crown are young stands up to 80 years old, which need to be carefully handled. It is necessary to replace the loss of standing solitary trees in meadows with new plantings. A non-intervention regime is supposed to be implemented in part of the forest areas there. Stands left without active management are attractive to saproxylic insects mainly because of the amount of dead wood in various stages of decay. Parks are a specific habitat particularly important for xylobionts following changes in forest management. The famous castle park in the municipality of Lednice has a privileged position in this respect. ■

Sychra J., Bojková J. & Janáč M.: Does Building Pools Contribute to Biodiversity Conservation in Farmland?

Solving problems of wetland loss and degradation has currently been almost exclusively limited to the construction of new pools, ponds and reservoirs. This is a specific Czech way of approaching the aquatic habitat restoration. In the neighbouring countries, there has never been such a boom in building new pools as in the Czech Republic. According to the standard elaborated by the Nature Conservation Agency of the Czech Republic, man-made/artificial

pools are supposed to fulfil the objectives of promoting nature conservation, especially strengthening and enhancing biological diversity. Research on wetlands in the agricultural landscape conducted by the authors is carried out in South Moravia where dredging of pools and reservoirs is a huge phenomenon. Between 2009 and 2023, more than 600 new small water bodies were built there, including more than 490 pools at a total cost of CZK 1.36 billion (EUR 54 million). In terms of investments in aquatic ecosystems, projects for the construction of pools, i.e. water bodies without outlet facilities, were the most common, together with the construction of water reservoirs with outlets (effectively fishponds). The problem arises especially when pools are planned and built on valuable habitats. A survey of more than 120 sites across South Moravia has shown that new pools face a number of difficulties, the most pressing of which are poor, sometimes appalling, water quality, lack of management resulting in rapid reed growth and early colonisation by fish, particularly invasive alien ones. If we want to help bring back water and with it wetland habitats and their biodiversity, change should start with a different set of rules aimed at better practice, in particular taking into account the current character of the sites, allowing the establishing dry habitats and pools with outlets in case of polluted water or overpopulated invasive alien fish, and, above all, clear support for other types of ecosystem restoration fully respecting the needs of the particular site. ■

Antonín V., Lepšová A., Matějka K. & Zíbarová L.: Fungi - Macromycetes of Floodplain Forests at the Confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers

The floodplain forests at the confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers (South Moravia) are one of the most important complexes of semi-natural floodplain forests and floodplain meadows in the Czech Republic. The area is known for occurrence of very rare fungi species, which are often found only there across the whole Czech Republic. The species composition of fungi communities in the floodplain forests provides a certain standard against which findings from other areas of floodplain forests along lowland rivers are compared: the Litovelské Pomoraví/Litovel Morava River Basin, remnants of floodplain forests in the Polabí/Elbe River Basin and the Poodří/Odra River Basin. In the context of the efforts to declare the area

Dying and dead old trees, especially oaks, provide an irreplaceable habitat for some specially protected invertebrate species. Photo by Jan Miklín

of the confluence of the Dyje/Thaya and Morava Rivers as a Protected Landscape Area, project entitled “Monitoring of biodiversity and ecological changes of floodplain forests and meadows in the area of the confluence of the Dyje/Thaya and Morava Rivers” was implemented in 2021-2023, financially supported by the Forests of the Czech Republic, state enterprise. The current list of all fungi (macromycetes) historically found there includes a total of 952 taxa. Of these, 179 taxa are ectomycorrhizal and 225 saprotrophic, which are associated with dead vegetation, soil humus or small woody debris. The most common species are lignicolous, preferring decaying wood and wounded trees, with 541 species. Lignicolous species account for 56.8% of all the recorded species. In terms of fungal conservation, 152 of the species found there are included in the Red List of Threatened Species of the Czech Republic, thus reaching 14% of the total number. Of the indicator species for the softwood floodplain forests, 26 fungal species (83.9%) were found at the Confluence and 46 species (95.8%) were recorded in the hardwood floodplain forests there. All the results confirm the high quality of the local vegetation and the fact that the floodplain forests in particular are extremely valuable sites from a mycological point of view. ■

Marešová E., Halačka K., Vetešník L. & Mendel J.: Genetic analysis

of the Brown Trout in the Brdy Highlands Protected Landscape Area or Are the Brdy Highlands All Very Much the Same?

The aim of the study was to assess the genetic status of the Brown Trout (*Salmo trutta morpha fario*) populations in the Brdy Highlands Protected Landscape Area (Central Bohemia) and to identify fragments of its original or otherwise unique populations. The population parameters found demonstrated their successful genetic status and did not confirm either the historical population declines or the dangerous level of inbreeding. Statistical analyses divided the 13 populations into six groups, which correspond to the history of fishery management at the Brdy Highlands sites. The unique position of three populations in the Pílský, Pstruhový and Obecnický Brooks, which are genetically homogeneous and represent three unique sources of Brown trout's genetic variability in the Brdy PLA, was clearly demonstrated. At the same time, they enhance the unique gene pool of the Brown trout in the Czech Republic. Their homogeneity is probably due to population isolation and the historical and current absence of intensive fisheries management. The different genetic profile of the populations should be taken into account in future manipulations and intended fish stock transfers ■

Salašová A., Dohnalová B., Lacina D. & Kohoutková K.: Landscape Character/Scenery Values in the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence and Recommendations for Their Conservation

The landscape at the confluence of the Morava and Dyje/Thaya Rivers (South Moravia) is unique in many respects. In 1996, it was inscribed on the UNESCO World Heritage List under the name of the Lednice-Valtice Cultural Landscape. The area is characterised by a high concentration of natural, cultural, historical and aesthetic values, many of which are of European or global importance. The natural values of the Soutok/ Morava and Dyje/Thaya Rivers Confluence Protected Landscape Area have been largely caused by the interaction of natural processes and human activities. Historical types of forest, pasture and meadow management and Liechtenstein water management and landscaping have created a number of rare habitats there. If they are to be preserved in the future, it will be necessary to strengthen close cooperation between the State Nature Conservancy authorities and the landowners and resource managers and to seek for management measures that are sustainable from an environmental and economic point of view. The protection of the cultural and historical characteristics of the unique area and its cultural

and aesthetic values will need to be harmonised with the development of the municipalities there. The protection of the area's landscape character/scenery has not yet been fully incorporated into the land-use/territorial plans of all municipalities, and is notably absent from some documentation. With regard to the expected changes and development plans of the municipalities (e.g. development of renewable energy sources) it shall be necessary to update the land-use/territorial plans in this respect. In the case of the Lednice-Valtice Landscape Monument Zone, there is a noticeable lack of a conservation plan, which would further specify the protection of the cultural and historical features and values of the area. ■

Hachmöller A., Sudau M., Lauterbach D. & Ruffer J.: Sustainability and Development of Natural Dry Grasslands in Brandenburg in the Framework of LIFE Projects

The Stiftung NaturSchutzFonds Brandenburg (Brandenburg Fund for Nature Conservation) is implementing two LIFE projects for the management of dry grasslands co-funded by the European Union. Within the LIFE project Sand Grasslands carried out in cooperation with the Brandenburg State Environmental Authority, measures for the conservation, development and restoration of calcareous grasslands on

dry sands were implemented on an area of 77 hectares between July 2013 and June 2019. In addition to these measures, other natural habitat types listed in Annex I to the EU Habitats Directive, such as European dry heaths and dry sandy heaths with *Calluna* and *Genista* (inland dunes, old and decalcified), have been stabilised or improved on about 151 hectares. These measures were carried out in 20 project sites in the Dahme-Heideseen Nature Park south of Berlin. The project's budget was EUR 2.4 million (CZK 60 million). In the other LIFE project, entitled Continental Dry Grasslands, the Brandenburg Fund for Nature Conservation, together with the Botanical Garden of the University of Potsdam and the Naturschutzbund Deutschland (German Association for Nature Conservation and Biodiversity, NABU), is implementing measures to protect and develop dry grasslands between 2019 and 2026. Dry habitats associated with dry grasslands, such as the above European dry heaths, inland dunes with open *Carynephorus* and *Agrostis* grasslands and dry sandy heaths with *Calluna* and *Genista*, will also benefit from the project measures. The project also aims to extend the distribution range of the Sand juniper (*Jurinea cyanoides*) in Brandenburg to five hectares. In total, it covers 29 sub-areas throughout the province and has a budget of EUR 6.3 million (CZK 157 million). The authors' experience including methods applied there is described in the article. ■

KONTAKTY NA AUTORY:

Vladimír Antonín

Moravské zemské muzeum
Botanické oddělení
vantonin@mzm.cz

Jindřiška Bojková

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta
Ústav botaniky a zoologie
55140@mail.muni.cz

Pavel Dedek

AOPK ČR,
RP Jižní Morava
pavel.dedek@aopk.gov.cz

Tomáš Havlíček

jednatel Atelier FONTES, s.r.o.
havlicek@fontes.cz

David Horal

AOPK ČR,
RP Jižní Morava
david.horal@aopk.gov.cz

Jaroslav Hromas

Správa jeskyní ČR
hromas@caves.cz

Michal Janáč

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta
14452@mail.muni.cz

Jitka Jelínková

právní expert v oblasti ŽP
judr.jitka.jelinkova@gmail.com

Stanislav Koukal

AOPK ČR,
ředitel RP Jižní Morava
stanislav.koukal@aopk.gov.cz

Eva Marešová

Ústav biologie obratlovců AV ČR
Centrum aplikované zoologie
maresova@ivb.cz

Pavel Pešout

AOPK ČR,
ředitel sekce ochrany přírody a krajiny
pavel.pesout@aopk.gov.cz

Ondřej Petrovský

ředitel Nadace Ivana Dejmla
petrovsky@nadaceivanadejmla.cz

Jan Plesník

AOPK ČR,
poradce ředitele
jan.plesnik@aopk.gov.cz

Vladan Riedl

AOPK ČR,
RP Jižní Morava
vladan.riedl@aopk.gov.cz

Janine Ruffer

Naturschutzfonds Brandenburg
janine.ruffer@naturschutzfonds.de

Alena Salašová

Mendelova univerzita
Zahradnická fakulta
Ústav plánování krajiny
alena.salasova@gmail.com

Barbora Stachoňová

Atelier FONTES, s.r.o.
stachonova@fontes.cz

David Stella

Ústav výzkumu globální změny AV ČR
stella.d@czechglobe.cz

Olga Svobodová

AOPK ČR,
sekce ochrany přírody a krajiny
olga.svobodova@aopk.gov.cz

Jan Sychra

Masarykova univerzita
Přírodovědecká fakulta
Ústav botaniky a zoologie
dubovec@seznam.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR,
vedoucí samostatného oddělení
komunikace
karolina.sulova@aopk.gov.cz

Martin Václavík

Ardea Břeclav,
Hnutí Brontosaurus
ardea.breclav@brontosaurus.cz

Tomáš Vrška

Mendelova univerzita
ředitel Školního lesního podniku Křtiny
tomas.vrska@mendelu.cz